

Sept. 4018
H- 2.23
D. D.

116
BS
**DIÆTA
ACIDULARIS,**

QUAM,
CONSENS. EXPERIENT. FACULT. MEDICÆ
IN REG. ACADEMIA UPSALIENSI,

PRÆSIDE

VIRO NOBILISSIMO Atque EXPERIENTISS.

**DN. DOCT. CAROLO
LINNÆO,**

EQUITE AURATO DE STELLA POLARI,
SÆ. REG. M:TIS ARCHIATRO, MED. & BOTAN.
PROFESSORE REG. & ORD. ACAD. UPS. HOLMIENS.
PETROPOL. BEROL. IMPERIAL. LONDIN. MONSPEL.

TOLOS. FLORENT. SOCIO,

PUBLICÆ ERUDITOR. CENSURÆ SUBMITTIT

ALUMNUS REGIUS,

ERICUS VIGELIUS,

DALEKARLUS,

IN AUDIT. CAROL. MAJ. DIE XVIII. FEBR.

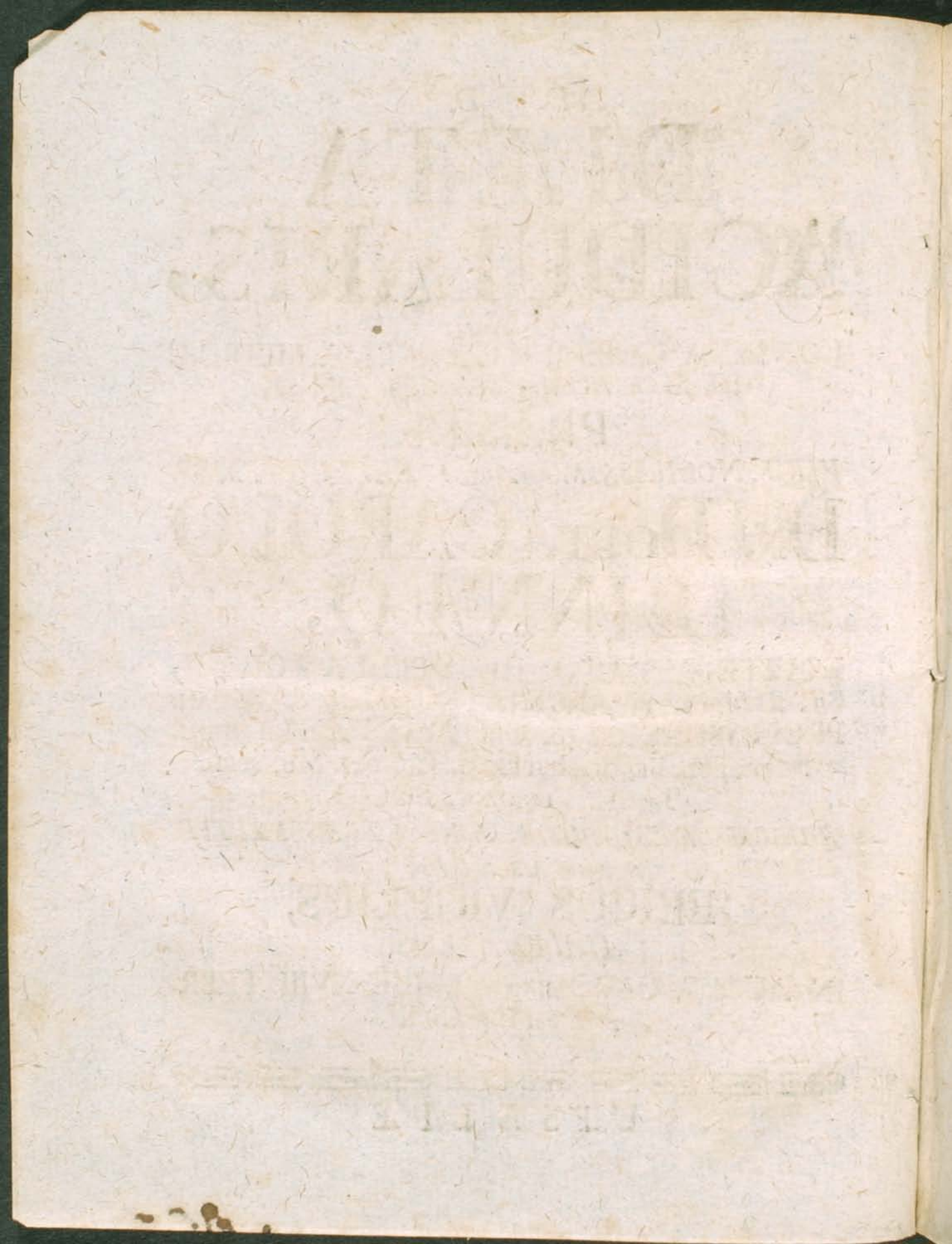
ANNI MDCCLXI

H. A. M. S.

UPSALIÆ

PROBSTEN

vid Ramsbergs Församling i Vesterås Stift,
Högårevördige ock Höglårde Herren,
Herr Magr. PETRUS VIGELIUS,
Min Huldaste Farbror.

Under längtan ock bopp har ändteligen den dag klarnat,
på hvilken jag får lemna något vedermäle af min öd-
mjukaste erkänsla mot min Farbrors mig bevista stora väl-
gerningar.

De hafva begynt med mitt minne, laggt grund till
min välgång, ock, jag tror, öfverträffat dem, som min, nu
affonnade Sal. Fader förmått, då han än velat, åstadkomma.

Fullkomligen öfvertygad, huru min Farbror icke ål-
skar, fast det förtjentaste, beröm; dristar jag likväl in-
stämna med mina vänner, som anse min Farbrors ertedda
så öma bevågenhet mot mig, som värdigt efterdöme för
andra, att göra de sina godt, då de kunna.

Under vördsam åtanka af all sådan min Farbrors
stora gunst för mig, glömmet jag aldrig den förmån i syn-
nerhet jag ägde, då jag i min Farbrors bedervärda hus,
en bel sommar, ej utan min stora båtнад, vistades.

Den lilla insigt i Botanique jag hunnit förvärfa,
leder sin början af den muntra undervisning jag då fick
af min Farbror inbemta, samt det fördelaktiga tillfälle mig

öpnades bland det rika, ock öfver flera hundrade då redan stigande, antal af örter ock växter, som min Farbror från vidt aflägsna orter förskaffat ock, i sin, ehuru i eget klimat belägna, likväl täcka örtagård, berömligen underholler.

Det är ock min Farbrors frikostighet ensam, som tillåter mig detta läroprof få framgifva.

Blods-bandet förutan; är således min förbindelse emot min Farbror den alraftörsta.

Iag vidgår den med åfven så diup vördnad, som mitt missnöje är stort, då jag ej mer, än dessa få pappersblad, nu skal kunna min Farbror tillskrifva.

Tag likväl, min Huldaste Farbror, det emot, såsom bevis af min välmening, ock unna mig än vidare det hägn jag behöfver, ock jag nu ödmjukast utbeder mig.

HERren uppeholle min Farbror, till senaste år, vid Des, oaktadt under många besvär, nögda sinnelag.

Han låte min Farbror, till bugnad på annalkande ålder, finna det hopp, som Des käre ock ende Son gifver, fullkomnadt.

Han låte min Farbror ock Faster alltid väl gå!!!

Med oföränderlig diup vördnad förblifver

Min Huldaste Farbrors

lydigste Brorson
ERICUS VIGELIUS.

erum, quarum mortalibus usum concessit DEus, præstantissima est *aqua*. Hæc basis est omnium, qui per vasa ipsorum fluunt, humorum; & ex aqua fit nulla nutritio. Potus, arte facti, nulli, sit sive vinum, sive cerevisia, æque salutare sunt ac aqua; illi enim acidum generant spontaneum, tartarum deponunt, & plurimas, ratione habita præparationis, ætatis, aliarumque qualitarum, producunt calamitates. Hinc aqua saluberrima semper habita est potio; liquor enim est oculis & palato gratus, non qui inebriante spiritu sanæ menti inducit delirium, vel tartaro Podagram, Nephritim, Hydropem & innumeras præcociæ fati causas instillat humano sanguini, quique invitis non obtruditur more palatino ingurgitandus, sed sitientium placito sorbillandus. Kæmpf. exot. 738. Hinc

A

quo

quoque aquæ potoribus communiter dentes sunt purissimi, sanitatis signum præstantissimæ.

Aqua sanguinem maxime diluit: humores mitigat: fundamentum quam læpissime jacet sanitati; unde quoque tot valetudinarii, aqua sola pro potu usi, vel unum alterumve hujus modiolum jejuni exhaustientes, sanitatem recuperarunt.

Verum aqua ubique sui similis non est: inficitur qualitatibus terrarum, salium, mineralium, per quæ colatur. Limpidissima e fontibus scaturit; sed nec ea ubique purissima. Quæ ex Anglia navibus exportatur, prius in doliis putrescit, quam in Americam pervenerit; quæ vero, e fontibus Virginie exhausta, in Angliam transportatur, mutationem, ex testimoniis navigantium, subit nullam. Aqua impura causa sæpe gravium est morborum, & plerique endemii originem debent suam aquæ regionis. Aqua fontana, ut longo itinere per sabulum terramque colata, plerumque reliquis est purior; quare multæ quoque gentes illam, ut omnium maxime salubrem, eligunt, inque calamitatibus suis, tamquam panaceam, potant. Aqua hæc fontana vel pura est, vel tincta: puris adnumerate licet nostros, ad latera & radices montium erumpentes, fontes. Plures illi in paludibus Lapponicis frigidi fontes, qui adeo ibi frequentes existant, puram satis atque frigidam ferunt aquam, qualis fere illa, quam fovet fons noster, *Loka* dictus. Multi tamen apud exteros sunt fontes, qui inquinatam produnt aquam, e. gr. calce mixtam; vel quorum aqua calida est. Alii, apud nos adeo frequentes, minerali

rali & vitriolico sunt imbuti. In hisce omnibus dignoscendis plura, eaque tuta, a Chemicis tradita sunt experimenta, quæ illis, quorum est hac de re agere, relinquuntur.

Nostra in patria *fontes minerales*, marte tincti, haud pauci conspiciuntur, quum ferrum heic majori, quam facile usquam, copia reperiatur. Aqua, ubicumque terram ælem vel tophos æles penetrat, ibi inficitur, haud aliter atque in aqualiculo cotis majoris (*Slipstensko*); unde saporem refert atramenti; quovis mane cæruleo variegatam colore ostentat superficiem; ad fundum deponit ochram; succussa odorem spirat explosæ bombardæ, & nigrescit vegetabilibus mixta stipticis. Hujus mineralis adeo sæpe dites sunt lacus quidam Smolandia, quorum aqua copiosa est a tophis pisiformibus æbus, ut inde infusum theæ fuscum fiat. Quibus æbus quum fontes abundant, illos adpellare *Acidulas* moris est.

Ejusmodi fontes, ab antiquissimis usque temporibus, tamquam universalis medicina, apud nos in usu fuerunt; adcuratior vero horum usus acceptus in primis referendus est posteriorum temporum Medicis. Fons Aboënsis jam olim, intra LX & LXX prioris seculi annum, a D. Profess. Aboënsium TILLANDSIO detectus est. Potissimum vero æstimari cœperunt auctoritate p. m. Archiatr. HIERNE, quem mox subsequutæ sunt ceterorum Medicorum observationes, TRANAEI, SKRAGGEI, LINDERI &c. quibus singulis curæ fuit illis, qui hisce utebantur, diætam præscribere, casusque & morbos, qui ho-

rum ope depellebantur, notare. Satis amplius heic
 esset emetiendi campus, si, quæ ad acidulas perti-
 nent, omnia percurrerem. Contentus ero hac occa-
 sione *Dietam*, & quæ illam speciatim spectant, bre-
 viter exposuisse,

Aqua acidularis, ut aqua considerata, salia in cor-
 pore solvit, eaque soluta per vias urinarias expellit.
 Hinc haud parum nobis septentrionalibus prodest, qui
 longa hieme carnibus sustentari cogimur, quæ nec
 facile sine sale conservantur, neque sapiunt. Hoc sal
 culinare massam vitiat sanguinis, corrodit fibras mi-
 nimaque vasa, & viam pandit Scorbuto, Cachexiæ,
 Hydropi &c. Ad hosce debellandos morbos, ut in-
 terne corpus satis diluatur, multum aquæ requiritur,
 quæ ipsa non adeo facilis expellitur, nisi pellens quod-
 dam accesserit; & hoc ipsum in aquæ mineralis vola-
 tili latet, quod agit in nervos, eosque ad motum ex-
 citat; quo accedit quoque vis ipsa & vis acida subigen-
 di, quæ a fibris laxis facillime generantur, & solida
 corroborandi, ipsisque tonum reddendi, ne vitium
 facile renascatur, quod oritur ex fibra debili.

Ex hisce omnibus sequitur, ipsam *Dietam* ita in-
 stitui debere, ut ne repugnet medicamento, ejusque
 effectum tollat.

Dietetici præcepta dividunt sua secundum VI
 res non naturales: *Aëra*, *Motum*, *Somnum*, *Ingesta*,
Excreta & *Affectus*, quas omnes heic separatim con-
 siderare animus est.

AER.

Aër eo magis circa dietam acidularem observan-
 dus

dus est, quo illum nec mutare, neque ad arbitrium
 trahere possumus. Pro mutabilitate aëris mutatur
 quoque transpiratio insensibilis, adeo ut jam augeatur
 ipsa, jam minuatur, unde varii generis morbi suam
 trahant originem. Eligatur itaque, in usum aquarum
 mineralium, jucundissimum anni tempus, primaque
æstas; quum aër jam siccus sit, nec nimis calidus; hu-
 midum enim attrahentes fibræ laxantur, ut aquam
 expellere minus valeant. Hinc, si pluvium frigidumve
 tunc temporis cœlum incidit, ad focum incensum
 corpus siccandum, ædes calefaciendæ sunt; immo, eo
 quoque in casu instructus sit hospes acidularum aptis
 vestibus. Evitetur *frigus vespertinum* & motus ad
paludes aquasque stagnantes, quæ nocivos semper ex-
 halant vapores. Et quamvis ætate multa provectis;
 æque ac maxime enervatis, in lecto liceat aquam po-
 tare, corpori tamen, sereno cœlo per apricum spa-
 tiando, longe majus aquam eliminandi robur acquiri-
 tur; nisi æstus medio die ita increverit, ut corpus
 debilitet, quo in casu quærenda est umbra, maxime
 inter Pineta nostra siccantia.

MOTUS.

Motus, sub ipsa aquæ mineralis exhaustionem in-
 stitutus, præ primis illa etiamnum in corpore manente
 (quod facile perspicitur ex urina potus aquosa; aqua
 enim effluxa, colorem citrinum recipit urina), summe
 necessarius est, ne, diu in corpore morando aqua,
 fibras sua copia emolliat atque debilitet. Quum
 fibræ moventur & muscoli agunt, humores quoque
 fortius aguntur & promptiores fiunt excretiones;

ergo quiete vel otio tempus antemeridianum consumere minime convenit. Optimus fit motus per *ambulationem*, cujus tamen inoderatio est adhibenda, ne corpus ea nimium enervetur. *Saltatio* aliquanto est fortior, quare illam potius in horas pomeridianas differimus, quum aqua tunc maximam partem eliminata sit. Debilioribus lenis & aptus est motus, si *equo gradario* (*Gångare*) vel *tolutario* (*Trafvare*), vel etiam *curru* lente vehantur. Illis, qui morbis nervorum obnoxii non sunt, inservit in *oscillo* jactari. Omnis vero motus vehemens, e. gr. currere, luctari, equo vehi concitatissimo &c. evitandus est, ne multa aqua distenta minima vasa rumpantur, & mortem subitam accelerent. Augeri quidem potest motus quadantenus paullo ante cibandi tempus, non vero mox post cibum captum. Cœli tempestate frigida, etiam fortior admittitur. Motum ante assumendam aquam instituere utile non est, quum corpus, hinc calidum factum, frigidam ingestam per sudorem exterminet. Quæ vero post ea instituitur motio, fieri non debet ad sudorem (hic enim diuresin impedit); quum duæ excretiones una fieri difficile queant. Motus corpus calefacit, ne copia aquæ suo illi frigore noceat. Motus aquam per totum corpus distribuit, ne propria mole partes gravet inferiores. Motus levat secretiones, ut facile e corpore expellatur, & ille idem motus efficit, ut aqua minima vasa melius intret, eaque obstructa aperiat.

SOMNUS.

Cibum digestum, & per vias chyli in massam sanguinis

gvinis inductum, ut & post ea motu præparatum, *Somnus* in usum corporis convertit; sine enim somno vix ulla fit nutritio: ut in medio relinquam, quod somnus maxime *Sytema* reficiat nervosum, illudque roboret. Hinc illis, qui morbo confecti fuere, eo magis necessarius habetur sufficiens somnus. Somnus, VI horas durans, omni ævo mediocris habitus est. Somnus, nimis parce captus, macerat corpus, ut a nimio turget; inter dormiendum enim laxantur fibræ, & totum intumescit corpus, ut patet in illis, qui, vestibis diurnis non exuti, dormire solent. Et hinc quoque eo minus proficius heic est somnus diutius protractus, quum scopus sit fibras corroborare, ne dicam, illo minus promoveri excretiones sensibiles, secundum *Sanctorium*. Ergo illi, qui acidulis utuntur, cubitum eant hora IX vespertina, surgantque IV matutina, ut post unius horulæ spatium parati sint ad aquam potandam, quum aër matutinus, adhuc temperatus, sudori minus exponit corpus, & quum aqua adhuc magis frigida caruleam suam retinet superficiem, & minus de volatili amisit suo, quod ad faciliorem in corpore excretionem confert.

Quamvis aqua, copia sua distendendo vasa, & premendo cerebrum, plurimos potatorum faciat in somnum proclives, diligenter tamen ab eo sibi caveant, ne vasa minima atque debilia cerebri rumpantur, quod fit, quando aqua calore expanditur, solida laxantur & fortior fit pressio versus minorem resistantiam. Quod multis tristissimis eorum confirmatum est experimentis, qui imprudenter satis, aqua
non

non dum e corpore effluxa, somno se tradiderunt, eoque in Apoplexiam, Paralyfin aliosque affines nervosi Systematis morbos inciderunt.

Et hanc igitur ob causam somnus meridianus a plerisque evitatur; præter ea enim, quod acidum foveat spontaneum in iis, qui huic obnoxii sunt, & inhibeat excretiones sensibiles; universe somnum pomeridianum, diutius protractum, sequitur mala digestio, chylus crudus, ut etiam gravitas ventriculi, flatus, debilitas, inertia. Si vero somnus hic illos nimis infestat, qui ei adsveti sunt, & præter ea vero nocturno protractiori destituuntur, admittatur quidem, sed parcissime, in sella quadam sedendo; quamvis consultius sit ab illo abstinere: experientia enim probat, ipsum sæpius maximo cum periculo junctum fuisse, in primis in obesis.

Facile quoque impeditur somnus hic periculosus, quo minus se insinuet, si non intempestive mane e lecto surgimus; si corpus tum frigori matutino, poris apertis, non exponitur; si vespera opportune lectum petimus, & in multam noctem, inter sodales, non moramur; si fortior non instituitur motus; si varii generis cibo ac potu nos non obruimus; si denique, post cibum captum, ad amicos & in liberum aërem statim nos conferimus.

INGERENDA.

Quem ad modum omnibus necessarium est valetudinariis, ut cibo se nimium nutriente abstineant, eumque ad valetudinem referant, ita quoque heic; idque eo magis, quum chylus dulcis, in quem abeunt

eunt alimenta, fibras & partes solidas, heic firmandas, emolliat; parcior igitur cibus salubrior est copioso. Ientare heic non licet, ne prius quidem prandere, quam e corpore aqua eliminata sit; cum aqua enim minerali laudabilis non præparatur chylus. Et quum modus adhibendus sit prandii, haud quoque immerito cœna admittatur, & inter ea quam maximo summovendæ comestationes & convivium sunt.

Neque minus noxium est, nimis celeriter cibare, cibumque non bene manducare, quod facile ad acidulas accidit, ubi appetitus sæpe nimius est. Quo fit, ut cibus cum saliva, vero suo menstruo, non satis misceatur, & hinc mala digestio, gravitas V:li &c.

Edulia ejusmodi sint indolis, ut facile a natura coquantur, quæ tunc intenta esse debet in actionem aquæ, e corpore eliminandæ; unde omnis *durioris* generis cibus nocet. Nec *acida* sint edulia, atque adeo contraria actioni aquæ *♂*:lis, cujus vis est acida domandi. Neque *pingvedinis* multum in se contineat cibus; pingvia enim solida emolliunt, salinorumque martialium vim in fluidis infringunt.

Ex hoc fundamento rejiciantur *plantæ crude*: *Accetaria*, *Radices*, *Fructus*. *Fragorum* quidpiam admittatur, quia diuresin promovent. *Panis* valde recens flatulentus est & difficilius solvitur; vetustior & durus, item biscoctus, alvum obstruit; mediocris itaque sit & adsvetus. *Iuscula* commendantur varia ex granis *Avenæ*, *Hordei*, ex *Pisis* sine notabili pingvedine. Laudabilia itidem sunt *Legumina* recentia: *Radices* *Dauci*, *Pastinacæ*, *Petroselini*, *Rapæ* &c. *Herbæ*: *Spinacia*,

nacia, Cerefolium, turiones Asparagi, Poma, Pruna, Passulæ, Amygdalæ similiaque cocta: nec non *Carnes teneriores recentes* Boum, Ovium, Cervorum, Gallinarum, Tetraonum, Columbarum, Passerum: *Piscium* item carne consistentiori, Percarum, Escocum, Salmonum; non vero mucosorum, e. gr. Murænarum, Gadorum. Admittantur quoque *Cancris*, sed parcius adsumti. Contra carnes duriores, fumatæ, salitæ, siccæ & pingves improbantur, ut difficilioris digestionis; nec non pisces saliti. *Lacticia* minus conveniunt, & ex Ovis parata; quum sint pingvia.

Potus sit parcior, qui sitim reficiat, non palatum; tenuior commendatur. *Cerevisiæ* pingviores & calidiores exulent: item recentes & nimis vetustæ. Admittantur etiam *Vina* magis gustata, quam potata, minus acida; quum ventriculum caletaciant, digestionem juvent, & secretiones promoveant. Quare etiam *Spiritus vini* aut *frumenti*, parcius & rarius potatus, ut etiam aliæ aquæ destillatæ, aqua minerali in corpore remanente, primas vias corroborant & diuresin promoveant.

EXCRETA.

Alvus semper servetur aperta, & intestina a cruditatibus pura, ut remedia vim suam omnia facilius exserant. Aqua mineralis hunc per se plerumque ostendit effectum, dum nigro tingit excrementa colore. Illos, quorum V:lus & intestina cruditatibus & pituita repleta sunt, antea alvum ducere oportet; quum aqua hæc, ut lene catharticum, non adeo facile viam patefacere valeat, sed in effectu edendo suo impedia-

tur. Qui vero antea purgantibus usi, vel etiam a cruditatibus hujusmodi liberi sunt, illis parum vel nihil hujus remedii, sub acidularum usu, opus est. Sæpe tamen, in initio curæ, accidit, ut aqua mineralis non libere sine purgante e corpore promanet.

Potissimum vero expedit, ut aqua libere per *urinam* effluat; hinc enim sanguis dilutus, renes & vesica ab arena mucoque purgati, pulmones aliaque adjacentia viscera ab obstructionibus acerbisque humoribus liberati, solida in pristinum statum restituuntur.

Vomitus interdum illos, qui pituita Vili laborant, supervenit, qui vero, diu non durans, proficius est. Magis sæpe efficit, quam optimum quodvis emeticum vel catharticum.

In quantum *Sudor* prodest, vel non, ex antea dictis colligitur. *Sudor nocturnus* promovendus est modice corpus tegendo; ratione enim habita diversæ corporis constitutionis, & diversæ valetudinis, multa sæpe per sudorem eliminantur mala, sanguisque purificatur. Quo vero in casu observandum, ne nimis cito exsurgas e lecto, & postea mox aëri te humido exponas; sed potius parumper in ædibus maneat, dum aliquantum se pori contrahant.

Venus exulet, quum fibras semper laxet & corpus enervet, quod omni suo tunc eget vigore ad excernendam aquam & reparandum statum ægrotum.

Plethoricis, & qui venæsectione adsveti sunt, paullo ante, quam iter ad acidulam instituunt, vena secetur, si ratio ita tulerit; quod vero facile fieri non debet, incepta jam cura; quia natura tunc, per plures sese excipientes evacuationes, multum debilitatur.

AFFECTUS.

Mens lata & tranquilla, jucundus' conspectus, gaudium & omnis curæ abjectio, hæc alunt Systema nervosum, hæc corpus refocillant, hæc faciunt, ut omnia vi-

vide & alacriter succedant. Hinc cuique fere curæ sit, ut acidulis utatur longe a domo disitis, ne turbetur molestiis, quæ numerosa in familia sæpe contingere solent; quare nullas quoque tunc temporis, si fieri possit, vel dare, vel accipere literas debet. Contra vero post meridiem sodalitia frequentet; innocens paribus cum amicis gaudio exsultet; choreas eligat, musica, historica, pluraque ejusmodi innocua oblectamenta, ubi nullis opus est meditationibus profundis; atque adeo alacres jucundosque socios perquirat. Vel, si hæc omnia desunt, non tamen deest occasio in collibus nemorosis campisque floreis se herbarum, insectorum, aliorumque animalium admiratione delectandi.

Contra ea *maior* atque *tristitia*, *ira* & *invidia*, tamquam vermes sunt, interne rodentes, qui humores circumfluere & æqualiter per corpus distribui præpediunt, excretiones item vel augent, vel minuunt. *Metus* facit sæpe alvum nimis laxam. *Ira* non raro Apoplexiam adfert & Choleras. Ille tamen affectus est periculosissimus, qui inopinato cietur.

Multa heic circa modum bibendi aquas minerales dicenda essent; quomodo a dosi parva incipendum; ad summam usque sensum augendum, & tandem ad finem minuendum. Itidem, quomodo aqua properanter haurienda, ut vix prior in V:lo incalescat, quam sequatur altera, ut citius expellatur, V:lus tamen ne frigescat; cuius mensuræ sint vitra; quanta dosis; &c. Sed ut propositum mihi fuit unice circa Diætetica manere, ita aliis ipsam aquæ mineralis exhaustionem considerandam relinquo, &, quod jubent facultates, opusculo finem impono.

SOLI DEO GLORIA.